

N:o 30.

Ank. till Riksd. kansli den 17 mars 1908, kl. 2,30 e.m.

Utlåtande, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om äktenskaps ingående, dels ock inom Riksdagen i ämnet väckta motioner.

Genom en den 31 december 1907 dagtecknad proposition, n:o 2, hvilken af båda kamrarna blifvit till lagutskottet hänvisad, har Kungl. Maj:t, under åberopande af propositionen bilagda utdrag af i statsrådet och högsta domstolen förda protokoll, föreslagit Riksdagen att antaga ett i propositionen framlagdt förslag till lag om äktenskaps ingående.

De synpunkter, som varit bestämmande vid förslagens utarbetande, angifvas i det vid propositionen fogade utdrag af statsrådsprotokollet för justitiedepartementsärenden den 31 augusti 1907. Vid ärendets föredragning sistnämnda dag inför Kungl. Maj:t anmälde chefen för justitiedepartementet efter gemensam beredning med chefen för ecklesiastikdepartementet

kyrkomötets skrifvelse den 8 oktober 1903, däri kyrkomötet anhållit, det Kungl. Maj:t täcktes vidtaga åtgärder till den förändring i gällande äktenskapslagstiftning, att åt alla sådana svenska medborgare, för hvilka enligt nu gällande lag kyrklig vigsel vore den enda lagliga formen för äktenskaps ingående, medgåfves rätt att, om de så önskade, inför borgerlig myndighet i stället för genom kyrklig vigsel ingå äktenskap, samt att därvid sådana bestämmelser tillika blefve meddelade, att icke kyrkans medverkan till äktenskaps afslutande finge hos vederbörande prästerskap på-

fordras i de fall, där god kyrklig ordning och kyrkans värdighet skulle därpå lida, samt

Riksdagens skrifvelse den 15 april 1904, däri Riksdagen anhållit, det tacktes Kungl. Maj:t låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring i gällande bestämmelser angående formen för äktenskaps afslutande, att rätt att ingå äktenskap inför borgerlig myndighet måtte medgifvas jämväl dem, hvilka för närvarande vore i sådant afseende uteslutande hänvisade till vigsel inom svenska kyrkan eller främmande trossamfund.

Efter att hafva redogjort för skrivelsernas innehåll anförde föredragande departementschefen:

*Chefens för
justitiede-
partementet
yttrande.*

»Nu gällande lagstiftning angående formen för äktenskaps ingående här i riket utgör, äfven om man bortser från de s. k. ofullkomnade äktenskapen, en mångfald af bestämmelser, hvilkas system företer både oegentligheter och luckor och ej är lätt att öfverskåda.

Enligt 1734 års lag fordrades för ingående af ett äktenskap med fullständiga rättsverkningar ovillkorligen kyrklig vigsel med föregående tre lysningar. Att vigseln alltid skulle försiggå enligt svenska kyrkans ritual, var själfallet, emedan främmande trosförvanter ännu ej ägde rätt att bilda församlingar med eget prästerskap. Men då genom kungl. kungörelse den 24 januari 1781 religionsfrihet tillerkändes främmande trosbekännare i allmänhet med rätt att bilda församlingar och bygga kyrkor samt hafva eget prästerskap, stadgades tillika, att dessa främmande trosbekännare ägde rätt att vid brudvigslar använda sina egna präster och ceremonier.

Beträffande mosaiska trosbekännare stadgades i kommerskollegii reglemente den 27 maj 1782, att de hade rätt att ingå äktenskap allenast med sina religionsförvanter, men ej med andra. Beträffande formen för giftermålet är ingenting nämnt, uppenbarligen emedan giftermålet ansågs vara en rent religiös akt och reglerandet af denna, liksom af öfriga religiösa ceremonier, tillkomma de mosaiska trosbekännarna själfva.

Förbudet mot äktenskap mellan medlem af svenska kyrkan och mosaisk trosbekännare blef uttryckligen upphäfdt genom förordning den 20 januari 1863, i hvilken jämväl stadgades, att sådant äktenskap liksom äktenskap mellan mosaisk trosbekännare och medlem af annat främmande religionssamfund, som vore i riket tillåtet, skulle, efter föregångna lysningar, ingås inför borgerlig myndighet på föreskrifvet sätt. Genom denna förordning, som ännu är gällande, blef alltså civiläktenskapet infördt i lagstiftningen.

Sedermera har civiläktenskapets användning utsträckts till åtskilliga fall af giftermål mellan kristna trosbekännare inbördes.

Beträffande äktenskap mellan främmande kristna trosbekännare inbördes samt mellan sådan trosbekännare och medlem af svenska kyrkan har detta skett genom nu gällande dissenterlag af den 31 oktober 1873, hvilken författning i fråga om främmande trossamfunds prästerskaps rätt att förrätta vigsel inför den nya princip, att sådan rätt tillkommer endast prästerskapet i samfund, som af Eders Kungl. Maj:t erhållit särskildt medgifvande i sådant hänseende. Enligt dissenterlagen är kyrklig vigsel obligatorisk endast i det fall, att båda nupturienterna tillhöra samma främmande trossamfund med vigselberättigadt prästerskap. Valrätt mellan kyrklig vigsel och civilakt samt eventuellt jämväl mellan olika kyrkliga vigselformer medgifves, då de blifvande makarna tillhöra olika främmande trossamfund med vigselberättigade prästerskap eller endast den ena är medlem af sådant samfund äfvensom då den ena bekänner sig till främmande kristen troslära och den andra tillhör svenska kyrkan. Är slutligen ingendera medlem af svenska kyrkan eller främmande trossamfund med vigselberättigadt prästerskap, är civilakt obligatorisk.

Vidare har i förordning den 15 oktober 1880 stadgats, att, om någon, som ej blifvit döpt eller som icke inom svenska kyrkan begått Herrens nattvard, men icke heller tillhör främmande trossamfund, vill ingå äktenskap, detta skall ske inför borgerlig myndighet, hvilken föreskrift dock genom lag den 13 maj 1898 ändrats så till vida, att medlem af svenska kyrkan, som icke deltagit i konfirmation eller nattvardsgång inom kyrkan, men åtnjutit konfirmationsundervisning af präst inom kyrkan och af denne funnits beredd att, efter undergången konfirmation, få tillträde till Herrens nattvard, erhållit rätt till kyrklig vigsel. Sådan medlem af svenska kyrkan har alltså valrätt mellan civilakt och kyrklig vigsel.

Slutligen må erinras, att enligt lagen den 8 juli 1904 om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap ytterligare ett fall af borgerlig giftermålsforms användande i riket är af lagstiftningen medgifvet, i det att främmande staters här i riket anställda diplomatiska eller konsulära ämbetsmän kunna, med Konungens tillstånd, erhålla befogenhet att med laga verkan här förrätta giftermål mellan främmande undersåtar.

Angående formen för giftermål mellan mosaiska trosbekännare saknas fortfarande uttryckliga bestämmelser. Emellertid synes rättsuppfattningen efter 1782 års här ofvan omförmälda reglemente varit den, att äktenskap, som ingåtts i enlighet med den mosaiska rättens föreskrifter, skall anses vara i laga form afslutadt. Med afseende å personer, tillhörande andra icke kristna trossamfund än det mosaiska, saknas likaledes bestämmelser, och i detta fall har bristen ledt till det antagande, att sådana personer icke kunna här i riket ingå giltigt äktenskap.

Såsom en oegentlighet måste det betecknas, att, om en medlem af svenska kyrkan, hvilken för sin person är berättigad till kyrklig vigsel, ingår äktenskap med medlem af främmande kristet trossamfund, tillgång till vigsel efter svenska kyrkans ritual står öppen för nupturienterna, medan däremot dylik vigsel ej är tillåten, om sådan medlem af statskyrkan, som nyss nämnts, gifter sig med medlem af svenska kyrkan, som för sin del icke är till statskyrklig vigsel berättigad.

Af hvad jag nu anfört torde framgå, att en revision af bestämmelserna om formen för äktenskaps ingående tarfvas äfven af andra skäl än dem, som framhållits af Riksdagen. Det må dock medgifvas, att dessa andra skäl äro af ringa vikt i jämförelse med den tanke, som åstadkommit Riksdagens framställning, eller att allt tvång till kyrklig vigsel bör försvinna. Jag tror, att det vore öfverflödigt att här anföra skäl för en dylik reform, då uppfattningen om behofvet af densamma numera synes vara tämligen allmän och äfven vunnit kyrkomötets anslutning. Däremot torde meningarna vara delade i frågan, om giftermål inför borgerlig myndighet bör för alla fall blifva obligatoriskt eller icke. Utan tvifvel skulle det från vissa synpunkter vara önskvärdt, att äktenskapets karaktär af rent borgerligt rättsförhållande komme till uttryck däri, att formen för dess ingående alltid vore en rent borgerlig akt. Men det kan ej nekas, att, som det blifvit framhållet inom såväl Riksdagen som kyrkomötet, en dylik reform skulle möta praktiska svårigheter af stor betydelse. Skulle man låta de borgerliga myndigheter, som för närvarande äro beklädda med uppdraget att vara giftermålsförrättare i de speciella fall, då civiläktenskap är medgifvet eller påbjudet, bibehålla detta uppdrag, sedan civiläktenskap blifvit allmänt obligatoriskt, är det att befara, att denna ämbetsplikt skulle verka hindrande på deras ämbetsverksamhet i öfrigt. Äfven skulle denna ordning säkerligen för allmänheten blifva en högst besvärlig tunga, åtminstone på landsbygden. Man kan näppeligen tänka på att införa allmänt obligatoriskt civiläktenskap utan att ordna det så, att i hvarje kommun finnes en behörig myndighet för giftermåls förrättande. Att åt landsbygdens nu förefintliga kommunala myndigheter öfverlämna detta uppdrag med därmed följande skyldighet att öfva tillsyn, att äktenskaps hinder ej förefinnas, och att vederbörligen protokollera akten, skulle säkerligen ej vara tillrådligt, utan det skulle utan tvifvel blifva nödvändigt att inrätta särskilda myndigheter för ifrågavarande funktion. Har man kommit därhän, framträder jämväl frågan, om ej den myndighet, som sålunda inrättats, också borde öfvertaga registreringen af ingångna äktenskap och förandet af andra anteckningar, som tillhöra ett ordnad registerväsen. Med ett ord, det blefve fråga om en omgestalt-

ning af vidtomfattande art, hvilken säkerligen ej kunde företagas utan betydande kostnader. Vid dessa förhållanden synes det vara rådligast att inskränka reformen därtill, att utväg öppnas för enhvar, utan afseende å trosbekännelse, att anlita civilakt såsom giftermålsform. En sådan ändring torde ej kräfvä, att uppdraget att fungera som giftermålsförrättare öfverlämnas åt andra myndigheter än dem, som nu hafva detsamma sig anförtrodt, då det med tämligen stor visshet kan förutses, att det stora flertalet äktenskap fortfarande komme att afslutas medelst kyrklig vigsel.

Kyrkomötet, som gjort enahanda framställning som Riksdagen, har därtill fogat anhållan, att sådana bestämmelser tillika blefve meddelade, att icke kyrkans medverkan till äktenskaps afslutande finge hos vederbörande prästerskap påfordras i de fall, där god kyrklig ordning och kyrkans värdighet skulle därpå lida. Hvarken af kyrkomötets skrifvelse eller af dess förhandlingar i ämnet framgår med full bestämdhet, i hvilken omfattning kyrklig vigsel efter kyrkomötets åsikt borde af anförda hänsyn förvägras, ej heller i hvilken ordning pröfning angående tillvaron af anledning till vägran borde äga rum. Man skulle kunna tolka denna hemställan så, som om den afsåge, att hvarje präst skulle äga att efter sin egen uppfattning i hvarje särskildt fall afgöra, hvad god kyrklig ordning och kyrkans värdighet kräfde. Att medgifva prästen fri pröfningsrätt i en så grannliga fråga torde dock ej vara tillrådligt. Annorlunda ställer sig saken, om meningen är, att i lag skulle bestämmas de särskilda fall, i hvilka kyrklig vigsel icke skulle vara medgifven. Häremot skulle från principiell synpunkt ingenting kunna invändas, så mycket mindre som lagstiftningen redan nu i visst fall vägrar medlem af svenska kyrkan tillgång till kyrklig vigsel. Det kommer sålunda härvid hufvudsakligen an på, hvilka medlemmar man af omförmälda hänsyn vill utesluta. Af kyrkomötets skrifvelse framgår, att i den motion, som föranledt skrifvelsen, framhållits tvenne kategorier af kyrkans medlemmar, för hvilka, efter motionärens tanke, ur kyrklig och kristlig synpunkt civiläktenskap borde vara den enda lagliga formen för äktenskaps ingående, nämligen dels sådana personer, hvilkas äktenskap af Kristus med tydliga ord enligt Matt. 19: 9, jämfördt med andra bibelställen, betecknas såsom äktenskapsbrott och sålunda stridande mot hans rikes lag, dels ock personer, hvilka öppet förklara, att de endast genom lagtvång tillhöra statskyrkan, men att de icke tro på kyrkans eller kristendomens fundamentalläror.

Beträffande tanken att utesluta fränskilda makar från tillgång till kyrklig vigsel vill jag erinra, att denna fråga förut varit föremål för Eders Kungl. Maj:ts pröfning. Sedan 1883 års kyrkomöte i underdanig skrifvelse anhållit om grundlagsenliga åtgärders vidtagande för vinnande af

sådan lagbestämmelse, att äktenskap, som person, hvilken själfvilligt och utan att vara föranledd af horsbrott å den andra partens sida vållat ett föregående äktenskaps upplösning, önskade ingå under förra kontrahentens lifstid, icke måtte såsom kristligt äkta förbund utlysas eller med kyrklig vigsel stadfästas, har, efter det yttranden öfver framställningen inhämtats från samtliga rikets konsistorier, Eders Kungl. Maj:t genom beslut den 18 april 1884 bifallit statsrådets hemställan, att kyrkomötets framställning, hvilken af de flesta konsistorierna afstyrkts, icke måtte till någon vidare Eders Kungl. Maj:ts åtgärd föranleda. Vid 1898 års kyrkomöte väcktes motion om förnyad framställning till Eders Kungl. Maj:t af enahanda innehåll som 1883 års skrifvelse, men denna motion blef, efter att hafva afstyrkts af kyrkolagsutskottet, af kyrkomötet afslagen. Såsom hufvudsakligt skäl för motionens afstyrkande hade utskottet anfört, att en lagändring af sådan art, som motionären förordat, skulle innebära, att ett äktenskap, som enligt statens lag vore tillåtet, af kyrkan betraktades såsom ett brott och därför icke af hennes tjänare finge med vigsel afslutas — en olikhet i åskådning, som skulle fordra och väl äfven leda till, att staten och kyrkan i fråga om lagstiftningen för äktenskapet fullständigt åtskildes. Då denna uppfattning synes mig riktig och jag, såsom förut nämnts, ej anser mig nu böra föreslå införande af allmänt obligatoriskt civiläktenskap, kan jag ej förorda bifall till kyrkomötets framställning i förevarande del.

Hvad angår den andra kategorien af statskyrkans medlemmar, hvilken efter motionärens tanke borde förvägras kyrklig vigsel, eller sådana personer, som öppet uttala, att de endast af tvång tillhöra statskyrkan och icke ens tro på kristendomens grundsanningar, vill jag gärna erkänna, att omständigheterna väl kunna tänkas vara sådana, att det vore önskvärdt, om möjlighet funnes att förvägra dem kyrklig vigsel. Om jag det oaktadt ej anser mig kunna tillstyrka, att någon bestämmelse i detta syfte infördes i lagen, så beror detta hufvudsakligen därpå, att jag betvivlar möjligheten att med erforderlig tydlighet angifva, när en person, som formellt tillhör svenska kyrkan, i sin åskådning eller sina uttalanden afviker från dess lära i sådan grad, att god kyrklig ordning och kyrkans värdighet kräfva hans utestängande från kyrklig vigsel, samt att jag allra minst i denna punkt anser det vara rådligt, att en obestämdhet i lagens ord får kompletteras af den prästerliga ämbetsmannens uppfattning i det särskilda fallet.

Jag har alltså med afseende å kyrkomötets särskilda hemställan stannat vid den mening, att densamma icke bör föranleda några särskilda lagbestämmelser.

Göres tillgången till äktenskaps afslutande inför borgerlig myndighet öppen för en hvar utan afseende å trosbekännelse, torde det kunna

ifrågasättas, huruvida icke den nu i vissa fall medgifna rätt för främmande trosbekännare till vigsel efter samfundets ritual borde afskaffas. På grund af 5 § i 1873 års dissenterlag hafva följande främmande trossamfund erhållit det privilegium, att deras prästerskap äger med laga verkan för-rätta vigsel efter vederbörande samfunds kyrkbruk, nämligen metodist-episkopalkyrkan, Nya kyrkans äldsta församling i Stockholm, Nya Jerusa-lems eller Nya kyrkans svenska församling i Stockholm, romersk-katolska kyrkan, fransk-reformerta församlingen i Stockholm samt engelsk-episkopala kyrkan. Dessutom utöfvas, såsom jag förut meddelat, enahanda privilegium af mosaiska trosbekännare.

Den frihet, som sålunda lämnats vissa främmande trossamfund, har uppenbarligen sitt ursprung uti sträfvande att visa religiös tolerans på en tid, då kyrklig vigsel var den enda erkända giftermålsformen, och den var på sin tid fullt berättigad. Men den är det enligt min mening icke längre, sedan tillfälle utan undantag lämnats till ingående af borgerligt äktenskap. Den nuvarande ordningen synes mig för öfrigt icke vara tillfredsställande därutinnan, att formen för vigsel inom de främmande trossamfunden ej är af staten bestämd. Staten, som fastställt formen för borgerligt äkten-skap och för statskyrklig vigsel, saknar alltså garanti för, att de för af-slutande af ett äktenskap väsentliga momenten ingå i de vigselformer, som användas inom de främmande samfunden; och vill jag slutligen er-inna, att afskaffande af dessas särskilda rätt till vigselns förrättande inga-lunda innebär något angrepp på deras religiösa frihet, då det ju står dem öppet att anordna en efterföljande religiös akt, på samma sätt som nu torde vara brukligt inom de främmande trossamfund, hvilka icke åtnjuta privilegiet af vigselberättigadt prästerskap.

Vid genomförande af de bägge reformer, jag sålunda anser mig böra föreslå, nämligen införande af allmänt, men i de flesta fall endast fakultativt civiläktenskap samt afskaffande af vigselbehörighet för främ-mande trossamfunds prästerskap, synes det vara lämpligt att i en lag sammanföra de regler, som skola gälla angående formen för äktenskaps afslutande och hvad därmed har omedelbart sammanhang.

I enlighet med hvad jag nu anfört har jag låtit inom justitiedepar-tementet upprätta förslag till *lag om äktenskaps afslutande*.

Beträffande innehållet i de särskilda bestämmelserna i förslaget torde det i allmänhet vara tillräckligt att hänvisa till hvad jag här ofvan anfört. Jag vill dock fästa uppmärksamheten därpå, att enligt förslaget vigsel efter svenska kyrkans ritual icke är medgifven för annat fall än då nupturienterna, hvar för sig, äro till sådan vigsel berät-tigade medlemmar af svenska kyrkan. Detta innebär en ändring i hvad

hittills gällt, och skälet härtill är hvad jag ofvan anført, att det är inkonsekvent och oegentligt, att statskyrklig vigsel får äga rum, ifall en af nupturienterna tillhör främmande trossamfund, då man ej vill medgifva sådan vigsel mellan två till statskyrkan hörande personer, af hvilka den ena icke inom svenska kyrkan begått Herrens nattvard och ej heller inom kyrkan åtnjutit behörig konfirmationsundervisning. Hvad jag härvid särskildt vill framhålla är, att jag hyst den tanke, att man, efter antagande af berörda grundsats, i fråga om rätt till kyrklig vigsel ej vidare bör, såsom hittills stundom lärer hafva skett, med medlem af svenska kyrkan likställa medlem af annan evangeliskt-luthersk kyrka.»

I enlighet med sålunda angifna grunder har förslag till lag i ämnet utarbetats och därefter undergått grundlagsenlig granskning i högsta domstolen samt med föranledande af därvid framställda anmärkningar i redaktionellt afseende jämkats. I den form lagförslaget hänskjutits till Riksdagens pröfning återfinnes det här nedan under utskottets hemställan.

*I ämnet
väckta
motioner,*

I sammanhang med ifrågavarande kungl. proposition har utskottet därjämte till behandling förehaft följande i anledning af densamma inom Andra Kammaren afgifna och till utskottet hänvisade motioner, nämligen: n:r 214 af herr *Per Pehrsson* i Österby, uti hvilken motion herrar *K. H. Gez. von Schéele, Sam. Söderberg, Axel Lundblad, Gottfr. Thavenius, S. J. Enander, C. E. Johansson* i Rönna, *Joh. Ström, Alfr. Fornander, J. A. Jonsson, O. W. Redelius, friherre Joseph Hermelin, John Erlansson, E. Sundin, Carl Sehlin, O. Alfr. Berg, J. E. Ericsson, Alfr. Jonsson, P. Zimdahl, Hugo Sandén, Carl Gustafsson, W. Bengtsson* i Häradsköp, *L. P. Mallmin, J. G. Hazén, E. Räf, Edvard Wavrinsky, Joh. Nydal, A. P. Risberg, Aug. Larsson, J. Hellgren, C. A. Danielsson, C. G. Saedén, David Pettersson, Per N:son Bosson, Ol. Olsson* i See, *Robert Johansson* och *Karl Karlsson* i Mo instämt, n:o 218 af herr *Robert Johansson*, n:o 219 af herr *J. J. Byström* och n:o 225 af herr *C. Lindhagen*. Efter det utskottet redan fattat beslut i anledning af samtliga här ofvan omförmälda, till utskottet öfverlämnade framställningar, har dessutom till utskottet hänvisats en i anledning af förevarande proposition inom Andra Kammaren af herr *L. J. Carlsson* i Malmberget väckt motion, n:o 234, uti hvars syfte herrar *Bernh. Eriksson, Aug. Nilsson, E. C. Kropp, Herm. Lindqvist, E. A. Leksell* och *Hj. Branting* instämt. De sålunda i ämnet afgifna motionerna har utskottet ansett sig böra här nedan återgifva.

Herr Pehrssons i Österby motion, n:o 214, är af följande lydelse:

»I kyrkomötets underdåniga skrifvelse den 8 oktober 1903 angående *Herr Pehrssons i Österby motion.* äktenskaps ingående inför borgerlig myndighet hemställes om »åtgärder till den förändring i gällande äktenskapslagstiftning, att åt alla sådana svenska medborgare, för hvilka enligt nu gällande lag kyrklig vigsel är den enda lagliga formen för äktenskaps ingående, medgifves rätt att, om de så önska, inför borgerlig myndighet i stället för genom kyrklig vigsel ingå äktenskap; samt att därvid sådana bestämmelser tillika varda meddelade, att icke kyrkans medverkan till äktenskaps afslutande må hos vederbörande prästerskap påfordras i de fall, där god kyrklig ordning och kyrkans värdighet skulle därpå lida».*

Det spörsmål, som i senare delen af denna hemställan beröres, har varit aktuellt lika länge som frågan om civiläktenskapets införande. Hänsynen till vigselförrättarens samvetsfrihet synes också endast vara det naturliga korrelatet till den genom nu föreslagna lag tagna hänsynen till kontrahenternas kraf på samvetsfrihet.

Frågan väcktes redan vid det första kyrkomötet år 1868 af lektor P. P. Waldenström, som yrkade, att »kyrklig lysning och vigsel ej må tillkomma kontrahenter, som på grund af Matt. 19: 9 äro förhindrade att äktenskap ingå». I motiveringen yttrar motionären bland annat: »Man sträfvat, och det med all rätt, att aflägsna allt samvetstväng för dem, som stå utom vår lutherska kyrka; skulle det då ej vara kyrkomötets plikt att i sin mån arbeta på aflägsnandet af det samvetstväng, som är pålagdt denna kyrka själf och som för en kyrkans tjänare måste vara tryckande i samma grad, som han är henne — icke otrogen — utan trogen?»

Förnyade motioner föranledde år 1883 en kyrkomötets underdåniga skrifvelse med begäran om åtgärder för vinnande af sådan lagbestämmelse, att »äktenskap, som person, hvilken själfvilligt och utan att vara föranledd af horsbrott å den andra partens sida vållat ett föregående äktenskaps upplösning, önskar ingå under förra kontrahentens lifstid, icke må såsom kristligt äkta förbund utlysas eller med kyrklig vigsel stadfästas.»

Äfven vid 1898 års kyrkomöte var denna fråga väckt, ehuru den då vardt afslagen.

I riksdagen har frågan om civiläktenskapets införande upprepade gånger varit föremål för motioner, och har därvid jämväl denna synpunkt, vigselförrättarens samvetsfrihet och hvad kyrkans värdighet kräfver, varit beaktad. I motionen n:o 81 vid 1900 års riksdag af herr J. Byström

* Kursiveradt af motionären.

heter det t. ex.: »Det är ej blott för dem, som ämna ingå äktenskap, som detta kan vara en samvetssak, det kan vara lika stort samvetstvång för en präst att behöfva enligt nu gällande föreskrifter viga somliga personer.»

Denna helt naturliga konsekvens har ofta framhållits i debatten, särskildt i deras anföranden, som kämpat *för* civiläktenskapet. Att här anföra sådana uttalanden skulle föra oss alltför vida.

Att denna konsekvens skulle ha blifvit beaktad i det nu framlagda förslaget har ansetts själfallet inom vida kretsar af religiöst intresserade. En allmän, liflig förhoppning har det varit, särskildt bland Sveriges präster — de må nu ha varit vänner eller motståndare till införande af civiläktenskapet — att, när nu efter lång strid denna viktiga reform ändtligen föreläge till slutligt afgörande, äfven *deras* kraf på samvetsfrihet skulle varit beaktade.

Kärnan i hvad kyrkomötet med sin förut anförda hemställan velat vinna i denna sak har i dess underdåniga skrifvelse utförligare angifvits sålunda, att det funnes »tvenne kategorier, för hvilka *ur rent kyrklig och kristlig* synpunkt endast civiläktenskap och icke kyrklig vigsel borde vara den lagliga formen för äktenskaps ingående, nämligen 1) sådana personer, hvilkas äktenskap af Kristus, kyrkans Herre, med tydliga ord enligt Matt. 19: 9, jämfördt med Mark. 10: 11, 12, Luk. 16: 18 och 1 Kor. 7: 10 betecknats såsom äktenskapsbrott och sålunda stridande mot Hans rikets lag och 2) sådana personer, som öppet förklara, att de endast genem lagtvång tillhöra statskyrkan, men att de icke tro på kyrkans eller kristendomens fundamentalläror, kanske icke ens på Guds tillvaro och att de därför ingenting hellre önska än slippa kyrklig vigsel, som för dem ensamt vore ett pinsamt gyckelspel».

Departementschefen har med afseende å denna kyrkomötets särskilda hemställan stannat vid den mening, att densamma icke borde föranleda några särskilda lagbestämmelser. I nu framlagda lagförslag har därför denna sida af frågan icke vidrörts.

I motiveringen härför anför herr statsrådet: »Hvad angår den andra kategorien af statskyrkans medlemmar, hvilken borde förvägras kyrklig vigsel, eller sådana personer, som öppet uttala, att de endast af tvång tillhöra statskyrkan och icke ens tro på kristendomens grundsanningar, vill jag gärna erkänna, att omständigheterna väl kunna tänkas vara sådana, att det vore önskvärdt, om möjlighet funnes att förvägra dem kyrklig vigsel. Om jag det oaktadt ej anser mig kunna tillstyrka, att någon bestämmelse i detta syfte införas i lagen, så beror detta hufvudsakligen därpå, att jag betvivlar möjligheten att med erforderlig tydlighet angifva,

när en person, som formellt tillhör svenska kyrkan, i sin åskådning eller sina uttalanden afviker från dess lära i sådan grad, att god kyrklig ordning och kyrkans värdighet kräfvat hans utestängande från kyrklig vigsel, samt att jag allra minst i denna punkt anser det vara rådligt, att en obestämmdhet i lagens ord får kompletteras af den prästerlige ämbetsmannens uppfattning i det särskilda fallet.»

Hvad de personer vidkommer, som stå i här antydda fientliga ställning till kyrka och kristendom, har man dessutom skäl antaga, att de icke komma att kräfvat vigsel, sedan nu rätt till borgerligt äktenskap lämnats. Och om personer, som i allmänhet synas stå främmande för religiösa intressen, vid en så viktig tilldragelse i lifvet *vilja* ha Guds välsignelse uttalad öfver sitt äktenskap, bör detta dem helt visst icke förvägras, då de eljes uppfylla de villkor, som därför i kyrkolag stadgats, och då intet som helst tvång till vigsel förefinnes.

Departementschefen har emellertid icke heller kunnat förorda bifall till kyrkomötets framställning i afseende på de fall, som afses i förra momentet af här anförda kyrkomötets skrifvelse. Såsom hufvudskäl här för hänvisas till hvad kyrkolagsutskottet vid 1898 års kyrkomöte däremot anført. En lagändring af sådan art skulle innebära, att »ett äktenskap, som enligt statens lag vore tillåtet, af kyrkan betraktades såsom ett brott och därför icke af hennes tjänare finge med vigsel afslutas — en olikhet i åskådning, som skulle fordra och väl äfven leda till, att staten och kyrkan i fråga om lagstiftningen för äktenskapet fullständigt åtskildes.

Departementschefen har, hvilket ju låg nära till hands, i detta sitt yttrande till statsrådsprotokollet utgått närmast ifrån att 1903 års kyrkomötes i mer allmänna ordalag hållna skrifvelse skulle tolkas enligt 1883 års kyrkomötes uttalande och att sålunda kyrklig vigsel utom i bestämdt angifvet fall skulle helt förvägras fränskilda personer, som vilja ånyo inträda i äktenskap.

1883 års kyrkomötes hemställan och 1898 års kyrkolagsutskotts motiv för afslag därå synas mig dock båda utgå från en åskådning, som låter statens och kyrkans samhälleliga uppgifter alltför mycket sammanfalla.

Kristendomens etiska grundsatser, hvarpå vår lagstiftning visserligen i stort sedt hvilat, kunna dock, sådana våra samhällsförhållanden nu äro, icke utan vidare öfverföras i lagbestämmelser för det borgerliga lifvet. Staten måste i samhällsordningens intresse reglera mycket, som icke kyrkan från sin ideella och religiösa utgångspunkt kan välsigna. Det gäller icke minst just på detta område, där staten måste bevaka kvinnans och barnens

rätt i mången förbindelse, som ingen vill kalla för ett »kristligt äkta förbund».

Ett generellt förbud mot vigsel af fränskild — med den inskränkning, som i 1883 års kyrkomötes skrifvelse föreslagits — synes mig från annan synpunkt icke vara att förorda. Enhvar, som haft tillfälle att närmare blicka in i de olyckliga förhållanden, som leda till skilsmässa, vet väl, att det i dessa invecklade och grannliga frågor ingalunda framgår ur domstolsprotokollen, hvar skulden ligger till den missämja, som slutade med skilsmässa i äktenskapet. Det händer nog icke så sällan, att för att få slut på ett olidligt förhållande den relativt oskyldiga parten tar skulden på sig, särskildt vid »egenvilligt öfvergifvande». I många fall åter, där skilsmässa beviljas, är äktenskapsbrottet den verkliga orsaken, ehuru den icke blir framdragen i ljuset.

Ofta kan kännedom om förhållandena göra, att det i ett fall kännes såsom en samvetssak att vägra vigsel af fränskild, i ett annat är det lika mycket samvetssak att *icke* vägra, och detta ganska oberoende af de officiella skilsmässorsakerna. Att under sådana förhållanden genom i lag gifna bestämmelser afgöra, när fränskild person, som vill inträda i nytt äktenskap, bör få vigsel eller icke, synes mig sålunda icke heller lämpligt.

Men synes sålunda icke det af 1883 års kyrkomöte föreslagna sättet för frågans lösning vara lyckligt funnet — och att döma af debatten vid 1903 års kyrkomöte torde *dess* uttalande icke behöfva så tolkas — så står likväl spörsmålet olöst kvar. I vissa fall är det afgjort ett rent gyckelspel, förnedrande och motbudande icke blott för vigselförrättaren utan för hvarje sedligt och religiöst kännande människa, då öfver vissa af fränskilda ingångna förbindelser uttalas att »äktenskapet är ett heligt förbund, som efter godtycke af människor icke kan upplösas». Och med tanken på hvad som föregått ljuda som en upprörande parodi orden: »För-gäten aldrig, att edert äktenskapsförbund är oryggligt».

Saken är naturligtvis icke hjälpt med att man, för att lättare kunna under den kyrkliga vigseln bibehålla äfven sådana förbindelser, i vigsel-formuläret prutar af på ett »kristligt äktenskapsförbunds» ideala kraf.

Mycken förargelse har här af åstadkommits i församlingarna, och mycken samvetnsnöd har det vållat hos enskilda.

För min del måste jag i fråga om den enskildes kraf på att hans samvete icke skall kränkas obetingadt sluta mig till lagutskottet vid 1900 års riksdag i dess utlåtande öfver då väckta motioner om civiläktenskap, där det heter, att det är obestridligt, att inom kyrkan finnes ett icke ringa antal personer, hvilka *känna* det såsom ett samvetstvang att vid ingående af äktenskap nödgas använda den kyrkliga formen. Om nu än

den uppfattning, som möter hos dem, hvilka i förevarande ämne anse sig vara föremål för samvetstvang, kan sägas vara en missuppfattning, är dock, synes det utskottet, deras ställning sådan, att skälig hänsyn bör tagas till deras åskådningssätt och ett medgifvande göras, för så vidt ett sådant kan lämnas utan att därigenom något större eller viktigare intresse åsidosättes.*

Detta yttrande afser närmast tvånget att mot sitt samvete *underkasta sig* vigsel, men dess principiella innebörd gäller i lika mån tvånget att mot sitt samvete *förrätta* vigsel.

Emellertid synes mig den rätta utgångspunkten för frågans lösning vara den, att den enskildes samvete bör så långt möjligt är lämnas oförkränkt.

De senare årens lagstiftning har i en i viss mån analog fråga anvisat den väg, hvarpå detta mål må kunna nås. I de bestämmelser, som i kungl. resolutionen den 14 mars 1888 meddelats med afseende på förrättande af jordfästning, där likbränning skall äga rum, är föreskrifvet: »Förr än likbränning företages, skall hos likbränningsföreningen aflämnas vederbörligt intyg, att behörig jordfästning ägt rum; börande fördenskill föreningen med någon till svenska kyrkan hörande prästman träffa aftal därom att han, för den händelse att annan om jordfästningens förrättande anmodad prästman förklarar sig ej vara därtill villig, verkställer jordfästningen.»

Genom den sålunda medgifna, ömsesidigt fakultativa rätten vid jordfästning i samband med likbränning har naturligtvis ingenting utsagts om att kyrkan skulle betrakta likbränningen såsom ett brott. Någon farhåga synes icke heller ha uppstått, att staten och kyrkan genom denna bestämmelse skulle, i fråga om lagstiftningen rörande huru det skall förfaras vid liks jordande, komma att fullständigt åtskiljas. Men den enskildes samvetsfrihet är skyddad genom den uttryckliga bestämmelsen, att ingen kan åläggas att i berörda fall mot sin vägran förrätta jordfästning.

Att betydligt mer verklig anledning till samvetsnöd kan föreligga i fråga om vigsel för fränskilda än vid jordfästning, där likbränning skall äga rum, torde tillräckligt framgå af hvad jag anført af frågans historia.

Departementschefen, som endast i allmänhet betonat, att det icke vore tillrådligt att medgifva präst fri präfningsrätt i en så grannliga fråga som att *i hvarje särskildt fall** afgöra, hvad god kyrklig ordning och kyrkans värdighet kräfde, torde icke ansett anledning föreligga att närmare yttra sig till statsrådsprotokollet öfver här framlagda förslag, att präst icke

* Kursiveradt af motionären.

må mot sin vägran kunna åläggas att förrätta vigsel af fränskild person, medan ännu den förra, fränskilda kontrahenten lefver, då ju ärendet icke i den formen varit hänskjutet till Kungl. Maj:t.

Det skäl, som hufvudsakligen anförts mot en sådan bestämmelse under den debatt, som i kyrkomötet förts härom, har varit, att man därigenom skulle få två kategorier af präster, de samvetsömma och de mindre samvetsömma.

En folkkyrka måste vara vidhjärtad nog att rymma rätt olika åskådningar. Och i detta fall finnas ju sådana, utan att någon må ha rätt eller anledning att där sätta sig till doms öfver en annans samvete. Oafsedt de olika teologiska uppfattningar, som här kunna göras gällande, lär det enskilda fallet bedömas helt olika af den, som endast äger en yttlig kännedom därom, och den, som haft tillfälle att kanske i årtal blicka in i de förhållanden, som till sist förde till skilsmässa. Det kan finnas fullt giltiga, etiska skäl, äfven från kristlig synpunkt, att, då så begäres, med vigsel stadfästa ett nytt äktenskap för fränskild person.

Det må tillåtas mig att till belysning häraf anförä några välbetänkta ord af biskop Ullman ur debatten vid 1898 års kyrkomöte: »När det nu verkligen är så, att många af våra präster omfatta den strängare af de båda nyss antydda åskådningarna och således måste känna sig i samvetet kränkta eller åtminstone oroade af att nödgas till äktenskap inviga sådana personer, om hvilka här är fråga, och då enligt grundlagens bud Konungen bör ingens samvete tvinga eller tvinga låta, borde väl hithörande lagstiftning kunna så ordnas, att det stode prästerna fritt att i dylika fall vägra att förrätta vigsel, utan att de därmed ådroge sig ansvar för ämbetsfel. Jag vet mycket väl, hvilken invändning häremot göres — den har mången gång förut blifvit framställd — nämligen att en sådan frihet för prästen skulle framkalla en skillnad mellan två slags präster, samvetsömma och mindre samvetsömma, och det vore alldeles icke hälsosamt. Men denna invändning tyckes mig icke egentligen hafva någon större betydelse, då ju båda de nämnda åskådningssätten, både det strängare och mindre stränga, måste erkännas äga sitt berättigande, så att intetdera kan med skäl brännmärkas såsom okristligt.»

På samma gång sålunda vigselförrättarens samvetsfrihet skyddas kan man också med skäl hysa den tillförsikten, att med en sådan bestämmelse, som den af mig föreslagna, de äktenskap af fränskilda, som vålla uppenbar förargelse, icke skola med vigsel stadfästas.

Den invändningen har till sist blifvit gjord, att i sådana fall, som här afses, kontrahenterna själfva icke torde påyrka vigsel. Skulle detta antagande styrkas af verkligheten, så blefve ju denna bestämmelse utan

all annan betydelse, än att den innebure en anvisning för vederbörande kontrahenter att icke kräfva vigsel.

Man kan dock snarare, såsom från många håll påvisats, hålla före, att motsatsen skulle inträffa.

Några olägenheter med anledning af prästmans rätt här i landet att vägra jordfästa vid likbränning torde icke ha yppats. Och från Preussen, där nu af mig föreslagna tillvägagångssätt sedan långt tillbaka praktiserats, har man icke heller förspott något missnöje därmed.

När, såsom fallet är i nu framlagda förslag till lag om äktenskaps ingående, samvetsfrihetens kraf tillgodosetts i fråga om kontrahenterna, vore det statsmakterna värdigt att taga konsekvensen däraf och jämväl tillgodose vigselförrättarens kraf på samvetsfrihet.

På grund af hvad jag sålunda anför, tillåter jag mig vördsamt hemställa, att Riksdagen måtte för sin del besluta, att till det i kungl. propositionen n:o 2 framställda förslaget till lag om äktenskaps ingående göra det tillägg, att präst icke må mot sin vägran kunna åläggas att förrätta vigsel af fränskild person, medan ännu den förra fränskilda kontrahenten lefver.»

Uti motionen n:r 218 anför herr R. Johansson följande:

»I Kungl. Maj:ts till innevarande Riksdag aflåtna proposition n:o 2, ^{Herr Johanssons motion.} som innehåller förslag till lag om äktenskaps ingående, hemställes beträffande formen för afslutandet af s. k. civiläktenskap, att sådant äktenskap skall ingås i stad inför magistraten och på landet inför kronofogden i orten.

Den föreslagna bestämmelsen, att civiläktenskap skall i stad ingås inför magistraten, synes mig icke fullt lämplig. Magistraten utgör en kollegial myndighet och räknar alltså flera ledamöter. En föreskrift, som leder därtill, att en dylik myndighet måste hålla sammanträde för hvarje tillfälle, då ett civiläktenskap skall ingås i stad, kommer att bli onödigt betungande såväl för magistratens ledamöter som för äktenskapskontrahenterna, för de senare genom det förhållandet, att vigselceremonien i regel måste komma att förläggas till magistratens ämbetslokal. Visserligen tillämpas en liknande bestämmelse för närvarande vid de fall, då civiläktenskap ingås i stad. Men det är att märka, att, medan dylika fall hittills förekommit i ett jämförelsevis rätt obetydligt antal, så komma de däremot, om förutnämnda lagförslag blir antaget, med all sannolikhet att hädanefter bli ganska vanliga. Då under andra förhållanden såväl statskyrkopräst som kronofogde kunna hvar för sig ensamma vara vigselförrättare, synes ingen giltig anledning förefinnas, hvarför i fråga om civiläktenskap i stad en föreskrift skulle bibehållas, enligt hvilken vigselakten

i detta fall skulle äfven framgent kunna förrättas endast af en flerhöfداد myndighet.

Mest lämpligt synes vara, att afslutandet af civiläktenskap i stad uppdroges åt borgmästaren i hans egenskap af magistratens ordförande. Ordet »magistraten» i § 2 af det här afsedda lagförslaget bör därför utbytas mot uttrycket »magistratens ordförande». En sådan ändring påkallar en förändring jämväl i mom. 2 af samma §, där sista delen från och med ordet »protokoll» bör ha följande lydelse: — — — »protokoll, hvars riktighet af vittnen bestyrkes».

Det kan ifrågasättas, huruvida icke, vid bifall till nu föreslagna ändringar, ordet *myndighet* (resp. myndighets, myndigheten) i föreliggande lagförslag öfverallt borde lämpligen utbytas mot *ämbetsman* (resp. ämbetsmans, ämbetsmannen). Då jag emellertid anser det vara af mindre vikt, huruvida en sådan ändring kommer till stånd eller ej, skall jag icke tillåta mig att därom framställa något förslag.

Jag inskränker mig därför till att på grund af det anförda vördsamt hemställa,

det Riksdagen för sin del måtte besluta, att i § 2 af Kungl. Maj:ts förslag till lag om äktenskaps ingående dels ordet »magistraten» måtte utbytas mot »magistratens ordförande» och dels sista delen från och med ordet »protokoll» måtte erhålla följande lydelse: — — — »protokoll, hvars riktighet af vittnen bestyrkes».

Herr By-
ströms mo-
tion.

Herr Byström anför i sin motion n:o 219:

»Med anledning af Kungl. Maj:ts proposition n:o 2 angående äktenskaps ingående anhålles att få framställa följande:

I det lagförslag, som propositionen innehåller, heter det i § 1:

»Vilja medlemmar af svenska kyrkan här i riket med hvarandra ingå äktenskap, och har såväl mannen som kvinnan inom kyrkan begått Herrens nattvard eller af präst inom kyrkan åtnjutit konfirmationsundervisning och af denne funnits beredd att, efter undergången konfirmation, få tillträde till nattvarden, må äktenskapet afslutas inför borgerlig myndighet eller med kyrklig vigsel.

I öfriga fall skall äktenskap här i riket afslutas inför borgerlig myndighet.»

Genom denna bestämmelse, om den varder lag, fränkannes de främmande trossamfund, hvilkas prästerskap nu hafva Kungl. Maj:ts tillåtelse att förrätta vigsel, denna rättighet.

Hade detta lagbud utsträckts till alla trosbekännare, således äfven till statskyrkliche, hade därom icke varit mycket att säga, då det ju vore

mest konsekvent, att obligatoriskt civiläktenskap blefve gällande för alla, en sak, som statsrådet och chefen för kungl. justitiedepartementet också säger sig mest sympatisera med. Han yttrar: »Utan tvifvel skulle det från vissa synpunkter vara önskvärdt, att äktenskapets karaktär af rent borgerligt rättsförhållande komme till uttryck däri, att formen för dess ingående alltid vore en rent borgerlig akt.»

Lagen bör ju vara lika för alla.

Men gör man nu undantag för nupturienter, som tillhöra svenska statskyrkan, fordrar väl rättvisan, att samma undantag göres äfven för dem, som äro medlemmar af i riket erkändt kristet trossamfund eller mosaiska trosbekännare, hvars prästerskap har tillåtelse att med laga kraft förrätta vigsel. För att vinna likställighet och i väsentlig grad den enkelhet och öfverskådlighet i hithörande del af äktenskapslagstiftningen, som herr justitieministern talar om, bör naturligtvis rätt till kyrklig vigsel inom dissentersamfund begränsas därhän, att detta gäller nupturienter, som tillhöra samma trossamfund, liksom endast fullt godkända medlemmar inom statskyrkan kunna enligt lagförslaget komma i åtnjutande däraf.

Att, såsom herr justitieministern föreslår, taga ifrån dissenters den rättighet de nu i berörda afseende hafva, under det att de statskyrkliche få hafva den kvar, synes mig icke heller betingas af de skrivelser, som 1903 och 1904 aflätos till Kungl. Maj:t i detta ärende. Kyrkomötets anhängan var bland annat »att åt alla svenska medborgare, för hvilka enligt nu gällande lag kyrklig vigsel vore den enda lagliga formen för äktenskaps ingående, medgåfves rätt att, om de så önskade, inför borgerlig myndighet i stället för genom kyrklig vigsel ingå äktenskap», och Riksdagen begärde »förslag till sådan ändring i gällande bestämmelser angående formen för äktenskaps afslutande, att rätt att ingå äktenskap inför borgerlig myndighet måtte medgifvas jämväl dem, hvilka för närvarande vore i sådant afseende uteslutande hänvisade till vigsel inom svenska kyrkan eller främmande trossamfund».

Att medlemmar af dissentersamfund böra med hänsyn till formen för äktenskapets afslutande vara likställda med medlemmar inom statskyrkan är ock en mening, som åtminstone ett par af högsta domstolens ledamöter uttalat. Vid granskningen af lagförslaget har nämligen justitierådet Lindbäck, med hvilken justitierådet Lilienberg instämt, yttrat följande, som ock berör frågan om vigselformuläret:

»Den ifrågasatta lagändringen, hvilken icke föranledts af någon framställning från Riksdagen eller kyrkomötet, har ej heller, såvidt föredragande departementschefens yttrande vid ärendets behandling i statsrådet utmärker, påyrkats af något bland de flera främmande trossamfund, hvil-

kas prästerskap erhållit Konungens tillstånd i omförmälda hänseende. Icke heller eljest har mig veterligen något missnöje med den nuvarande ordningen försports inom sagda församlingar. Att sådant oaktadt lagändringen skulle vara nödvändig ur synpunkten af statens eller kyrkans intresse, synes mig svårligen kunna antagas. Vål är det sant, att, såsom departementschefen anfört, staten för närvarande saknar garanti för att de för afslutande af äktenskap väsentliga momenten ingå i de vigselformer, som användas inom de främmande samfundet. Men detta förhållande — hvilket, om det ägde afgörande betydelse för frågan, väl borde föranledt därtill, att det genom 1873 års förordning tillkomna medgifvandet om vinnande af rätt för främmande trossamfunds prästerskap att förrätta vigsel aldrig bort af lagstiftaren lämnas — lär ej i verkligheten hafva visat sig medföra några menliga följder. Icke heller synes den omständighet, att genom lagförslaget skulle i allmänhet beredas utväg till ingående af civiläktenskap, dock med bibehållande af rätten till kyrklig vigsel, kunna verka därhän, att, på sätt departementschefen uttalat, valfriheten för främmande trossamfund med afseende å formen för giftermåls ingående ej vidare kunde anses vara berättigad. Till denna slutföljd torde man knappast kunna komma under annan förutsättning, än att lagstiftningen i ämnet ändrades så, att den jämväl för medlemmar af svenska kyrkan komme att föreskrifva obligatoriskt civiläktenskap såsom regel. Enligt min åsikt bör därför dissenterlagen i nu berörda del icke i vidare mån undergå ändring än att, för beredande af likställighet emellan medlemmar af svenska kyrkan och ifrågavarande främmande trossamfund, föreskriften om obligatorisk vigsel, i händelse bägge kontrahenterna tillhöra samma främmande trossamfund, utbytes mot en i den tilltänkta nya lagen intagen bestämmelse; enligt hvilken kontrahenterna lämnas valfrihet mellan vigsel och äktenskapets afslutande inför borgerlig myndighet.»

Vidare torde kunna sägas, att samma skäl, som herr justitieministern anför mot att medlemmar af svenska statskyrkan skola vara underkastade obligatoriskt civiläktenskap, gälla åtminstone delvis äfven med afseende å medlemmar af annat trossamfund. Han säger: »Denna ordning skulle säkerligen för allmänheten blifva en högst besvärlig tunga, åtminstone på landsbygden. Man kan näppeligen tänka på att införa allmänt obligatoriskt civiläktenskap utan att ordna det så, att i hvarje kommun finnes en behörig myndig för giftermåls förrättande.»

I högsta domstolen hafva justitieråden Trygger och Grefberg vid granskningen af lagförslaget erinrat därom, att det syntes böra tydligare uttalas, att magistrat och kronofogde endast inom sitt tjänstgöringsdistrikt äga befogenhet att förrätta giftermål. Detta uttalande har föranledt herr

justitieministern att skärpa lagförslagets andra paragraf i ofvannämnda riktning. För min del anser jag detta föga gagneligt. Jag kan ej förstå, hvarför det ej skulle kunna vara samma bestämmelse i detta fall rörande borgerlig myndighet, som det är rörande kyrklig. Det kan ju icke medföra någon fara, att det till exempel bestämmes:

Borgerlig vigsel förrättas af magistrat eller kronofogde. De, som vilja ingå äktenskap, äga att till förrättande af borgerlig vigsel välja den magistrat eller kronofogde de själfva åstunda; dock att skyldighet att viga åligger allenast magistrat eller kronofogde i stad eller distrikt, där mannen eller kvinnan har sitt hemvist.

I synnerhet vore detta friare förfarande af betydelse, i fall det blir bestämdt, att för dissenters obligatoriskt civiläktenskap är det enda lagliga. Sammalunda är naturligtvis förhållandet med andra, som hänvisas till ensamt den civila formen för äktenskaps ingående. Det kan t. ex. hända, att de, som skola ingå äktenskap, bo aflägsset från sitt eget distrikts kronofogde, under det att de bo helt nära granndistriktets borgerliga myndighet. Att då anlita sitt eget distrikts kronofogde kan komma att kännas för nupturienterna alldeles som herr justitieministern uttrycker det: »en högst besvärlig tunga, åtminstone på landsbygden». Om de där- emot kunna komma öfverens med granndistriktets kronofogde att få inför honom avsluta sitt äktenskap, så bör det ej förmenas dem.

Samma bestämmelser som förut i detta afseende varit gällande torde fortfarande vara till fyllest. I kungl. förordningen angående främmande trosbekännare och deras religionsutöfning den 31 oktober 1873 § 5 heter det: »Borgerlig myndighet, inför hvilken äktenskap må avslutas, vare i stad magistrat och på landet kronofogde».

Mig synes därför, att orden i 2 § i Kungl. Maj:ts ifrågavarande lagförslag: »i orten. Sådan myndighets åliggande att förrätta giftermål är ej beroende däraf, att mannen eller kvinnan har sitt hemvist inom myndighetens tjänstgöringsområde», borde kunna utgå.

Jag har sökt formulera första och andra paragraferna i enlighet med den mening, som här ofvan uttalats. Därest, såsom jag hoppas, framställningen skall befinnas vara värd beaktande, anhåller jag, att lagutskottet ville vidtaga de ändringar i lagförslaget i öfrigt, som blifva en följd af det yrkande jag nu gör.

På grund af hvad jag nu anfört får jag vördsamt föreslå: att Riksdagen ville besluta den förändringen i Kungl. Maj:ts proposition n:o 2 om äktenskaps ingående, att §§ 1 och 2 må få följande lydelse:

1 §.

Vilja medlemmar af svenska kyrkan här i riket med hvarandra ingå äktenskap, och har såväl mannen som kvinnan inom kyrkan begått Herrens nattvard eller af präst inom kyrkan åtnjutit konfirmationsundervisning och af denne funnits beredd att, efter undergången konfirmation, få tillträde till nattvarden, må äktenskapet afslutas inför borgerlig myndighet eller med kyrklig vigsel.

Äktenskap emellan dem, hvilka bägge tillhöra samma främmande trossamfund med sådant prästerskap, att Konungen funnit åt detsamma kunna anförtros att vigsel med laga verkan förrätta och förty rättighet därtill medgifvit, må likaledes afslutas inför borgerlig myndighet eller med vigsel efter samfundets kyrkobruk.

I öfriga fall skall äktenskap här i riket afslutas inför borgerlig myndighet.

2 §.

Borgerlig myndighet, inför hvilken äktenskap må afslutas, är i stad magistrat och på landet kronofogde.

Äktenskap inför borgerlig myndighet skall afslutas i släktingars eller andra vittnens närvaro. Myndighet affordre mannen och kvinnan deras frivilliga ja och samtycke och förklare dem därpå för äkta makar. Hvad sålunda förekommit skall upptagas i särskildt, öfver sådana ärenden förddt protokoll; och varde, där äktenskapet är ingånget inför kronofogde, protokollet af vittnen bestyrkt.»

Herr Lindhagens motion, n:r 225, är af följande lydelse:

*Herr Lind-
hagens
motion.*

»Enligt gällande lag förrättas kyrklig vigsel af en person, borgerlig vigsel på landet af en person, men borgerlig vigsel i stad af »magistraten», det vill säga minst tre personer.

Denna ordning är bibehållen i kungl. propositionen n:o 2 med förslag till lag om äktenskaps afslutande. Den synnerligen stora tillökningen i antalet borgerliga vigsselförrättningar, som med visshet blir en följd af den nya lagstiftningen, bör emellertid föranleda, att äfven i stad en så enkel förrättning som borgerlig vigsel kan få förrättas endast af en person. Därmed gagnas äfven allmänheten, enär vigsselförrättningar lättare och oftare kunna äga rum med en sådan anordning än om tre vigsselförrättare skola sammankallas.

För ändamålet kan det i mindre städer vara till fyllest, att vigseln uppdrages åt magistratens ordförande. I en så stor stad som exempelvis Stockholm är det åter både i allmänhetens och vigselförrättarens intresse oundgängligt, att behörighet att förrätta vigsel tillägges hvarje lagfaren ledamot af magistraten, så att dessa förrättningar enligt närmare föreskrift i respektive arbetsordningar kunna fördelas mellan magistratens lagfarna medlemmar eller åtminstone mellan dess lagfarna medlemmar på en viss afdelning.

Jag hemställer alltså med anledning af kungl. propositionen n:o 2: att Riksdagen måtte besluta, att i 2 § af förslaget till lag om äktenskaps afslutande ordet »magistraten» utbytes mot »magistratens ordförande eller annan lagfaren medlem af magistraten».

I sin motion, n:o 234, anför herr Carlsson i Malmberget:

»Med anledning af Kungl. Maj:ts proposition n:o 2 med förslag till lag om äktenskaps ingående anhålles få anföras:

I det lagförslag, som nämnda proposition innehåller, lyder § 1 som följer:

»Vilja medlemmar af svenska kyrkan här i riket med hvarandra ingå äktenskap, och har såväl mannen som kvinnan inom kyrkan begått Herrans nattvard eller af präst inom kyrkan åtnjutit konfirmationsundervisning och af denne funnits beredd att, efter undergången konfirmation, få tillträde till nattvarden, må äktenskapet afslutas inför borgerlig myndighet eller med kyrklig vigsel.

I öfriga fall skall äktenskap här i riket afslutas inför borgerlig myndighet.»

Härigenom har valfrihet lämnats för medlemmar af svenska kyrkan att erhålla borgerlig eller kyrklig vigsel, men däremot de, som äro medlemmar af sådant främmande trossamfund, hvars prästerskap enligt dis-senterlagen af år 1873 § 5 tillerkänts rätt att med laga verkan förrätta vigsel, fränkända den rätt till kyrklig vigsel de hittills ägt.

Herr justitieministern anför i kungl. propositionen såsom skäl för den föreslagna inskränkningen härutinnan, »att staten i här afsedda fall lämnat åt dessa trossamfund att bestämma formen för ingående af äktenskap, hvilka skola äga borgerlig giltighet, hvilket innebär en oegentlighet, som lämpligen bör undanröjas i samband med att lagstiftningen angående äktenskaps afslutande omläggas efter principen om allmänt civiläktenskap och således allt tvång till kyrklig vigsel upphör».

Det torde utan tvifvel vara rätt, att staten själf bestämmer under hvilka former äktenskap skola afslutas för att äga laga giltighet, men å

Herr Carlsson i Malmberget motion.

andra sidan bör sådan likställighet för äktenskaps afslutande vara gällande, att lagen blir lika för alla här i riket.

I anslutning till en sådan tanke och i konsekvens med hvad i kungl. lagförslaget afses för dissenters och alla öfriga fall, där ej rätt till kyrklig vigsel skulle vara medgifven, synes det mig vara ändamålsenligast att taga steget fullt ut så, att civiläktenskap blir den enda lagliga formen för afslutande af äktenskap.

Herr justitieministern synes också hafva den uppfattningen, att ett sådant förslag hade varit för honom önskvärdt att framlägga, ehuru han af vissa i kungl. propositionen närmare angifna skäl ej anser sig böra »nu» förorda obligatoriskt civiläktenskap.

Två af högsta domstolens ledamöter, justitieråden Lindbäck och Lilienberg, hafva också med afseende på det förevarande lagförslaget ansett, att den inskränkning i dissenters rätt till vigsel efter egna kyrkformer som föreslagits ej kan anses vara berättigad med mindre än att lagstiftningen i ämnet ändrades så, att den jämväl för medlemmar af svenska kyrkan komme att föreskrifva obligatoriskt civiläktenskap såsom regel.

Kyrkomötets och Riksdagens skrivelser, hvilka omnämnas i kungl. propositionen, synas visserligen ej afse annat än att valfrihet borde beredas medlemmar af svenska kyrkan att efter egen önskan erhålla borgerlig eller kyrklig vigsel. Men då fortfarande olika former för lagliga äktenskap genom den föreslagna nya lagen om äktenskaps ingående komme att bibehållas och genom densamma ej likställighet kan erhållas mellan medlemmar af svenska kyrkan och medlemmar af andra trossamfund, synes ej mycket vara vunnet med den nya lagen.

Lagförslagets 2 § lydde:

Borgerlig myndighet, inför hvilken äktenskap må afslutas, är, då äktenskap skall ingås i stad, magistraten och, på landet, kronofogden i orten. Sådan myndighets åliggande att förrätta giftermål är ej beroende däraf, att mannen eller kvinnan har sitt hemvist inom myndighetens tjänstgöringsområde.

Äktenskap inför borgerlig myndighet skall afslutas i släktingars eller andra vittnens närvaro. Myndigheten affordre mannen och kvinnan deras frivilliga ja och samtycke och förklare dem därpå för äkta makar. Hvad sålunda förekommit skall upptagas i särskildt, öfver sådana ärenden fördt protokoll; och varde, där äktenskapet är ingånget inför kronofogde, protokollet af vittnen bestyrkt.

Rätten att erhålla borgerlig vigsel torde för de flesta, hvilka äga rätt till kyrklig vigsel, blifva en rätt endast »på papperet», hvilken ej i

praktiken kan begagnas utan synnerlig tunga och besvär, och skyldigheten för dissenters och »alla öfriga fall» att uteslutande anlita borgerlig vigsel torde under de förhållanden som föreslås i förestående § 2 leda till att ofullbordade äktenskap komma att uppstå i vida större utsträckning än hittills varit fallet på landsbygden, alldenstund kronofogde skall vara vigsselförrättare. I stora delar af vårt land, synnerligast Norrland, med gles befolkning, äro fögderierna af så stor geografisk omfattning, att större delen af äktenskapskontrahenterna ej skulle af kostnadsskäl kunna anträda den långa resan till vigsselförrättaren, kronofogden, utan torde på sådan grund många, som önskat borgerlig vigsel, se sig nödsakade att undergå kyrklig vigsel eller också uraktlåta att fullborda äktenskapet genom vigsel. För dissenters och öfriga fall vore nu nämnda förhållanden en särskild tunga därigenom att de vore förhindrade att erhålla annan vigsel än hos kronofogden. Det gifves i vår lagstiftning äfven andra fall, då nu nämnda olägenhet genom stora fögderier vunnit beaktande och föranlett undantag, exempelvis i kungl förordningen af 1894 § 16 mom. 1 angående mantals-skrifning. Jag tillåter mig påpeka som ett exempel på det afvita förhållande, som blefve gällande för den kommun, inom hvilken jag är bosatt, nämligen Gellivare med en folkmängd af cirka 15,000, hvars kronofogdekontor är förlagdt i Neder-Kalix på ett afstånd från Gellivare af 21 mil landsväg. Att många mindre bemedlade ej ville eller kunde underkasta sig den stora ekonomiska tunga, som en dylik resa skulle medföra, torde vara påtagligt, och följden blefve, att det planlagda äktenskapet ej blefve fullbordadt genom vigsel i de fall ej kyrklig sådan kunde erhållas. Olämpligheten af de föreslagna stora vigseldistrikten kan en hvar förvissa sig om genom att taga under betraktande arealen, som omfattas af de respektive fögderierna.

För att förekomma nämnda stora obekvämligheter torde vara nödvändigt att besluta om att vigsselförrättare skall finnas inom hvarje kommun, och torde i sådant fall bland nu befintliga myndigheter ej lämpligare vara att tillgå än de kommunala. Justitieministern anför, att det ej vore tillrådligt att anförtro åt de kommunala myndigheterna granskningen af äktenskapshinder ej förefinnas samt att protokollera akten. Såvidt känt är, ha de resp. kommunalnämndsordförandena i våra landskommuner i största allmänhet skött sina maktpåliggande uppdrag på ett samvetsgrant och plikttroget sätt, och många af deras åligganden torde vara af lika ansvarsfull art som ifrågavarande vigsselförrättning, hvarför någon fara ej torde böra förefinnas mot att uppdraga åt nämnda myndighet att vara vigsselförrättare i resp. kommuner.

Då det är svårt för en enskild motionär att i ett redan färdigt lagförslag kunna inpassa så principiella afvikelser, som jag här ämnar föreslå, hemställas vördsaminast, att lagutskottet, i fall det befinnes att motionen blir beaktad, behagade vidtaga sådan förändring i formuleringen, som kan befinnas nödig, jämte i öfrigt vidtaga de förändringar i lagförslaget öfriga delar, som blifva en följd af mitt förslag.

På grund af hvad jag sålunda anført, får jag vördsamt hemställa, att Riksdagen ville besluta den förändringen* i Kungl. Maj:ts proposition n:o 2 angående förslag till lag om äktenskaps ingående, att §§ 1 och 2 erhålla följande lydelse:

§ 1.

Äktenskap här i riket skola afslutas inför borgerlig myndighet.

§ 2.

Borgerlig myndighet, inför hvilken äktenskap må afslutas, är i stad magistratens och på landet kommunalnämndens ordförande eller vid förfall för honom kommunalnämndens vice ordförande.

Äktenskap inför borgerlig myndighet skall afslutas i släktingars eller andra vittnens närvaro. Myndigheten affordre mannen och kvinnan deras frivilliga ja och samtycke och förklare dem därpå för äkta makar. Hvad sålunda förekommit skall upptagas i särskildt öfver sådana ärenden fördt protokoll; och varde, där äktenskapet är ingånget inför kommunalnämndens ordförande eller vice ordförande, protokollet af vittnen bestyrkt.»

*Utskottets
yttrande.*

Utskottet öfvergår härefter till behandling af den föreliggande kungl. proposition i ämnet, och skall utskottet i samband med granskningen af de olika paragraferna i det af Kungl. Maj:t framlagda lagförslaget upptaga till pröfning de framställningar, som afgifvits i förenämnda, till utskottet hänvisade motioner.

1 §.

Såsom chefen för justitiedepartementet erinrat, hafva Riksdagen och kyrkomötet i särskilda skrivelser till Kungl. Maj:t anhållit om vidtagande af åtgärder till sådan ändring i gällande äktenskapslagstiftning, att rättighet att ingå äktenskap inför borgerlig myndighet måtte medgifvas jämväl dem, hvilka för närvarande äro uteslutande hänvisade till äktenskaps afslutande medelst vigsel. Det förslag till lag om äktenskaps ingående,

hvilket nu af Kungl. Maj:t framlagts, är äfven byggdt på grundsatsen att det i regel skall stå medlemmar af svenska kyrkan fritt att välja mellan att ingå äktenskap inför borgerlig myndighet eller genom vigsel. I anslutning härtill och i öfverensstämmelse med 1904 års riksdags i ämnet uttalade mening finner jämväl utskottet, att den reform, som nu föreslagits i fråga om formerna för ingående af äktenskap, bör stanna vid införande af fakultativt civiläktenskap. Såsom ofvan antydts har, efter det utskottet fattat beslut i anledning af Kungl. Maj:ts förevarande proposition, till utskottet hänvisats förenämnda, af herr Carlsson i Malmberget afgifna motion, i hvilken ifrågasättes, att alla äktenskap här i riket skulle avslutas inför borgerlig myndighet. Denna motion har emellertid icke föranlett utskottet att frångå den ståndpunkt utskottet redan intagit i frågan.

I en viktigare punkt afviker emellertid den kungl. propositionen från den princip, som ansetts böra vara normerande för lagstiftningen i ämnet. Ut i sin berörda framställning till Kungl. Maj:t utgick nämligen Riksdagen ifrån att, vid sidan af den rätt till äktenskaps ingående inför borgerlig myndighet, hvilken kunde blifva medgifven dem, som förut ej vore därtill berättigade, förmånen af att få sitt äktenskap avslutadt genom vigsel fortfarande skulle i samma utsträckning som förut stå dessa öppen, vare sig de båda tillhörde svenska kyrkan eller främmande trossamfund. Den föreliggande kungl. propositionen äsyftar emellertid att afskaffa vigselbehörighet för främmande trossamfunds prästerskap samt följaktligen göra civiläktenskapet obligatoriskt äfven för sådana medlemmar af dylikt samfund, hvilka enligt nu gällande regler äro uteslutande hänvisade till vigsel såsom form för äktenskaps ingående.

Af det vid det kungl. förslaget fogade utdrag af högsta domstolens protokoll framgår, att en ledamot af domstolen, med instämmande af en annan ledamot, framställt anmärkning mot 1 § af förslaget, i hvad det afser att fråntaga de främmande trossamfund, åt hvilkas prästerskap Kungl. Maj:t funnit kunna anförtros att vigsel med laga verkan förrätta, behörighet att efter egna kyrkobruk sammanviga dem, som skola ingå äktenskap. Den gjorda anmärkningen innefattas i ett yttrande af följande lydelse.

»I förordningen angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning den 31 oktober 1873, den s. k. dissenterlagen, är stadgadt, bland annat, att Konungen äger medgifva främmande kristna trossamfunds prästerskap att med laga verkan förrätta vigsel, samt att, där sådant medgifvande lämnats, äktenskap emellan dem, hvilka bägge tillhöra samma främmande trossamfund, skall avslutas med vigsel efter samfundets kyrkobruk och att, om de tillhöra olika främmande trossamfund eller blott

endera är medlem af dylikt samfund, äktenskapet må kunna afslutas antingen medelst vigsel, förrättad af därtill berättigad präst inom enderas trossamfund, eller inför borgerlig myndighet.

Bestämmelsen i andra stycket af förevarande § innebär, att hvad sålunda är stadgad i dissenterlagen skulle upphävas och för de fall, stadgandet afser, allenast civiläktenskap hädanefter tillåtas. Den sålunda ifrågasatta lagändringen, hvilken icke föranledts af någon framställning från Riksdagen eller kyrkomötet, har ej heller, så vidt föredragande departementschefens yttrande vid ärendets behandling i statsrådet utmärker, påyrkats af något bland de flere främmande trossamfund, hvilkas prästerskap erhållit Konungens tillstånd i omförmälda hänseende. Icke heller eljest har mig veterligen något missnöje med den nuvarande ordningen förspotts inom sagde församlingar. Att sådant oakadt lagändringen skulle vara nödvändig ur synpunkten af statens eller kyrkans intresse synes mig svårigen kunna antagas. Vål är det sant, att, såsom departementschefen anfört, staten för närvarande saknar garanti för att de för afslutande af äktenskap väsentliga momenten ingå i de vigselformer, som användas inom de främmande samfunden. Men detta förhållande — hvilket, om det ägde afgörande betydelse för frågan, väl borde föranledt därtill, att det genom 1873 års förordning tillkomna medgifvandet om vinnande af rätt för främmande trossamfunds prästerskap att förrätta vigsel aldrig bort af lagstiftaren lämnas — lär ej i verkligheten hafva visat sig medföra några menliga följder. Icke heller synes den omständighet, att genom lagförslaget skulle i allmänhet beredas utväg till ingående af civiläktenskap, dock med bibehållande af rätten till kyrklig vigsel, kunna verka därhän, att, på sätt departementschefen uttalat, valfriheten för främmande trossamfund med afseende å formen för giftermåls ingående ej vidare kunde anses vara berättigad. Till denna slutföljd torde man knappast kunna komma under annan förutsättning, än att lagstiftningen i ämnet ändrades så, att den jämväl för medlemmar af svenska kyrkan komme att föreskrifva obligatoriskt civiläktenskap såsom regel. Enligt min åsikt bör därför dissenterlagen i nu berörda del icke i vidare mån undergå ändring än att, för beredande af likställighet emellan medlemmar af svenska kyrkan och medlemmar af ifrågavarande främmande trossamfund, föreskriften om obligatorisk vigsel i händelse bägge kontrahenterna tillhöra samma främmande trossamfund utbytes mot en i den tilltänkta nya lagen intagen bestämmelse, enligt hvilken kontrahenterna lämnas valfrihet emellan vigsel och äktenskapets afslutande inför borgerlig myndighet. Om hvad sålunda anförts vinner beaktande, erfordras äfven viss jämkning i förslaget, så vidt det handlar om hvilka lagbud skulle genom nya lagen upphävas.»

Denna anmärkning har icke föranlett någon ändring i det till högsta domstolen hänskjutna lagförslaget af följande, utaf chefen för justitiedepartementet till statsrådsprotokollet för den 31 december 1907 anförda grunder.

»Hvad två bland högsta domstolens ledamöter anmärkt mot det ifrågasatta upphäfvandet af dissenterlagens stadganden om äktenskaps afslutande i vissa fall enligt främmande kristet trossamfunds kyrkobruk synes mig ej böra föranleda ändring i förslaget. Vål är det möjligt, att, såsom nämnda ledamöter antagit, saknaden af garanti för att de för afslutande af äktenskap väsentliga momenten ingå i de vigselformer, som användas inom de främmande samfundet, icke medfört några menliga följder, men, äfven om så är, torde det förhållande, att staten i här afsedda fall åt främmande trossamfund öfverlämnat att bestämma formen för ingående af äktenskap, hvilka skola äga borgerlig giltighet, innebära en oegentlighet, som lämpligen bör undanröjas i samband med att lagstiftningen angående äktenskaps afslutande omläggas efter principen om allmänt civiläktenskap och således allt tvång till kyrklig vigsel upphör. Utan afskaffande af vigselbehörigheten för främmande trossamfunds prästerskap kan ej heller vinnas önskvärd enkelhet och reda i de för närvarande synnerligen invecklade reglerna om formen för äktenskaps ingående.»

Utskottet delar för sin del de betänkligheter, hvilka inom högsta domstolen uttalats mot afskaffande af all vigselbehörighet för främmande trossamfunds prästerskap. Det må villigt medgifvas, att genom dess upphäfvande en i och för sig önskvärd enkelhet och reda skulle vinnas i de nu bestående mångskiftande bestämmelserna angående formen för ingående af äktenskap, men endast för ernående af denna enkelhet och reda bör icke uppoffras den rätt, som för närvarande är medlemmar af vissa främmande trossamfund förunnad, att ingå äktenskap medelst vigsel efter vederbörande samfunds kyrkobruk. För att ett afskaffande af denna samfundens prästerskap tillkommande vigselbehörighet skulle ifrågakomma, borde synnerligen tungt vägande skäl tala därför. Enligt utskottets uppfattning är emellertid detta icke fallet, utan föreligga fastmera öfvervägande skäl för bibehållande af nämnda befogenhet. Om vid införande af civiläktenskap på sätt i den kungl. propositionen föreslagits, nämligen i de flesta fall blott såsom en rättighet och ej såsom den enda af staten erkända formen för äktenskaps ingående, behörighet till förrättande af vigsel fräntages prästerskapet inom främmande trossamfund, hvilket nu innehar dylik behörighet, under det att rätt till erhållande af kyrklig vigsel kvarstår för statskyrkans medlemmar, skulle tillskapas en konfessionell olikställighet uti ifrågavarande afseende, där någon sådan för närvarande icke finnes. I de utdrag af i statsrådet förda protokoll, som

åtfölja den kungl. propositionen, angifves vidare såsom grund till det ifrågasatta upphäfvandet af denna rättighet, att staten saknar garantier för att de för afslutande af ett äktenskap väsentliga momenten ingå i de vigselformer, som användas inom de främmande trossamfunden. De former, som hittills ansetts tillfyllestgörande för att ett borgerligt äktenskap skall vara lagligen ingånget, och som äfven upptagits i föreliggande lagförslag, bestå endast däri, att myndigheten affordrar kontrahenterna deras frivilliga ja och samtycke samt därefter förklarar dem för äkta makar. Utskottet kan icke föreställa sig, att icke de former för ingående af äktenskap, å hvilket fordran sålunda uppställt, inom samtliga de ifrågavarande samfunden skola anses såsom nödvändiga moment i de vigselformulär, som där tillämpas. I hvarje fall lärer staten icke sakna möjlighet att tillse, att den ritual, som användes inom de olika samfunden, innebär fullt betryggande garantier för att de formella förutsättningarna för ett lagligt äktenskap skola föreligga. Utskottet vill därjämte erinra, att en garanti mot att äktenskap inom samfunden ingås i fall, då hinder däremot möter, förefinnes i bestämmelsen att, innan äktenskap afslutas medelst vigsel af präst inom vederbörande samfund, lysning skall hafva skett i den till svenska kyrkan hörande församling, där kvinnan har sitt hemvist, hvarvid det åligger lysningsförrättaren att tillse, det äktenskapshinder icke föreligger. Den prästerskapet inom ifrågavarande samfund tillerkända behörighet att förrätta vigsel har dessutom under en längre tid utöfvats utan att, såvidt utskottet har sig bekant, några menliga verkningar däraf framträdt. Man synes då redan af denna grund sakna anledning att upphäfva den likställighet, som i detta afseende rådt mellan medlemmar af svenska statskyrkan och ifrågavarande samfund, i synnerhet som en ändring af nu bestående förhållanden i denna del icke påkallats vare sig af Riksdagen, af kyrkomötet, af någon allmänt utbredd mening inom landet eller af samfunden själfva. Det må visserligen vara sant, att ett afskaffande af denna rätt ingalunda innebär något angrepp på de främmande samfundens religiösa frihet, då det står dem öppet att anordna en efterföljande religiös akt, men då man under en afsevärd tid framåt torde böra räkna med att det öfvervägande flertalet af dem, som ärna ingå äktenskap, hellre vilja gifva religionens helgd åt sitt förbund genom att besegla dess stiftande medelst vigsel än afsluta det inför borgerlig myndighet, synes utskottet borttagandet af rätten till vigsel för medlemmar af ifrågavarande samfund vara för känslan något sårande. Det mindre lämpliga häri skulle otvifvelaktigt framstå så mycket tydligare som ett borttagande af denna högt skattade förmån icke kan anses påkallad af något statens eller kyrkans intresse.

Hvad utskottet ofvan anført rörande rätt till vigsel för vissa främmande trossamfunds medlemmar, har närmast afsett de samfund af kristen tro, hvilkas prästerskap tillerkänts behörighet att viga. I den kungl. propositionen hafva emellertid äfven mosaiska trosbekännare, som åstunda att med hvarandra träda i äktenskap, uteslutande hänvisats till att afsluta sitt äktenskap inför borgerlig myndighet. Sedan mycket lång tid tillbaka hafva de mosaiska trosbekännarna, trots det att uttryckligt lagstadgande därom icke gifvits, ansetts berättigade att ingå äktenskap i de former, som enligt mosaiskt religionsbruk få därför användas. I likhet med hvad utskottet funnit anledning förorda med afseende å vissa främmande kristna trossamfund, anser utskottet, att äfven de mosaiska trosbekännarna böra bibehållas vid rätten att ingå giftermål medelst vigsel af rabbin eller annan samfundets religionslärare. Utskottet har dock icke ansett nödigt att uttrycklig bestämmelse därom intages uti förevarande lag, enär de i paragrafen använda uttrycken otvifvelaktigt inbegripa äfven de mosaiska trosbekännarna, förutsatt att Kungl. Maj:t på ansökan medgifver deras prästerskap behörighet att förrätta vigsel med laga verkan. Om utskottets förslag beträffande de främmande trossamfunden varder antaget, lär, särskildt med hänsyn till de mosaiska trosbekännarnas nu bestående rätt uti ifrågavarande afseende, kunna förutsättas, att Kungl. Maj:t icke skall förmena mosaiskt prästerskap behörighet att förrätta vigsel.

Såvidt utskottet kan finna, torde något hinder icke heller förefinnas mot att orden präst och prästerskap anses inbegripa äfven rabbin och annan judisk religionslärare.

På grund af de skäl, som sålunda anförts, har utskottet funnit sig böra i öfverensstämmelse med det af herr J. Byström i motionen n:o 219 framställda yrkandet förorda, att uti nu ifrågavarande paragraf införas ett nytt moment, hvarigenom de främmande trossamfundens prästerskap i samma utsträckning som gäller i fråga om svenska kyrkans, bibehålles vid den vigselbehörighet de hittills åtnjutit. I olikhet med motionären anser utskottet emellertid icke lämpligt att i 1 §, som endast fastställer de olika formerna för äktenskaps ingående och de fall, då dessa olika former skola eller må användas, något uttalande göres därom, att vigsel, som af samfundens prästerskap förrättas, skall ske i enlighet med vederbörande samfunds kyrkobruk. Ett dylikt stadgande bör enligt utskottets uppfattning i stället upptagas i 3 §, hvari enligt Kungl. Maj:ts förslag bestämmelser lämnas, huru kyrklig vigsel skall förrättas.

2 §.

Uti denna paragrafs bestämmelser rörande de borgerliga myndigheter, inför hvilka äktenskap må afslutas, har utskottet funnit sig böra föreslå vissa jämkningar. I paragrafen stadgas att, då borgerligt äktenskap skall ingås i stad, detsamma skall afslutas inför magistraten samt, då det skall ingås på landet, inför kronofogden i orten. Då det emellertid, på sätt herrar Johansson och Lindhagen i sina motioner anfört, åtminstone i de större städerna torde kunna medföra olägenheter att borgerligt äktenskap i stad alltid skall ingås inför magistraten, anser utskottet skäl föreligga för den ändring i den kungl. propositionen, att äktenskap må kunna afslutas inför lagfaren ledamot af magistraten. I olikhet med sistnämnda motionärer finner emellertid utskottet tillräckliga grunder icke vara för handen för att betaga dem, som vilja ingå äktenskap möjligheten att göra det inför magistraten. I de fall, då äktenskapet afslutas inför viss ledamot af magistrat, torde det vid förrättningen förda protokoll, i likhet med hvad finnes stadgadt rörande äktenskap, som ingås inför kronofogde, böra af vittnen bestyrkas.

Vidare torde mot ifrågavarande bestämmelser i Kungl. Maj:ts förslag med fog kunna anmärkas, att genom dem kronofogde i icke få fall blefve förhindrad att förrätta giftermål mellan kontrahenter, tillhörande hans tjänstgöringsområde. Flera af landets kronofogdar äro nämligen med vederbörligt tillstånd bosatta i städerna och skulle följaktligen icke ens vara behöriga att afsluta äktenskap mellan personer, som tillhöra deras distrikt, om icke äktenskapet ingås inom vederbörande kronofogdes tjänstgöringsområde. Den omständigheten, att kronofogde är bosatt i stad, synes emellertid utskottet icke böra föranleda att han blifver obehörig att där förrätta giftermål. Såsom skäl för denna sin uppfattning vill utskottet vidare anföra att, enligt hvad utskottet inhämtat, nu gällande bestämmelser i ämnet flerstädes så tillämpats, att i stad bosatt kronofogde ansetts behörig att förrätta giftermål äfven inom staden.

I enlighet med hvad utskottet sålunda anfört, har utskottet gifvit ifrågavarande paragraf en förändrad affattning.

Det syfte herr Byström afsett att vinna med det i motionen n:o 219 framställda förslag till ändring af förevarande paragraf är enligt utskottets uppfattning tillgodosedt såväl i den kungl. propositionen som i utskottets förslag; och torde därför motionen i denna del icke påkalla något utskottets vidare yttrande.

Beträffande herr Carlssons i Malmberget motion n:o 234, i hvad den afser ändring af denna paragraf, vill utskottet hänvisa till hvad utskottet under 1 § här ofvan anført rörande denna motion.

3 §.

Utskottets förslag att den vissa främmande trossamfunds prästerskap tillerkända behörighet att förrätta vigsel må bibehållas har föranledt utskottet att företaga en omredigering af ifrågavarande paragraf. Sålunda har det i den kungl. propositionen föreslagna andra stycket af paragrafen inarbetats i första stycket samt bestämmelserna om formen för vigsel, förrättad af samfundens prästerskap, insatts såsom ett nytt andra stycke.

Därutöfver har emellertid utskottet funnit sig föranlåtet att förorda en ändring af paragrafens innehåll, hvilken är något mera än en konsekvens af det ifrågasatta tillägget till 1 §. Denna ändring afser ett undantag från den i paragrafens första stycke stadgade skyldighet för präst i den församling, där endera af kontrahenterna har sitt hemvist, att sammanviga dem, därest de i öfrigt äro berättigade till erhållande af vigsel. Såsom erinrats af föredragande departementschefen i hans yttrande till statsrådsprotokollet den 31 sistlidne december samt af herr Pehrsson i Österby uti hans förevarande motion, har 1903 års kyrkomöte, i anslutning till de önsknings i sådan riktning, hvilka sedan en längre tid tillbaka gjort sig hörda inom kyrkliga kretsar, i sin förenämnda skrifvelse till Kungl. Maj:t den 8 oktober 1903 anhållit, att vid införande af allmänt fakultativt civiläktenskap sådana bestämmelser måtte blifva meddelade, att icke kyrkans medverkan till äktenskapets afslutande finge hos vederbörande prästerskap påfordras i de fall, där god kyrklig ordning och kyrkans värdighet skulle därpå lida. Såsom framgår af departementschefens yttrande, har han ansett dessa uttryck i kyrkomötets skrifvelse åsyfta, förutom andra, vissa fall, då kyrklig vigsel påkallas af personer, hvilkas äktenskap blifvit upplöst genom skilsmässa.

Utan att ingå i pröfning af den uppfattning, hvilken tagit sig uttryck i kyrkomötets omförmälda skrifvelse, finner utskottet det vara ådagalagdt, att det för vissa präster är förenadt med stora samvetsbetänkligheter att viga personer, hvilka, enligt den tolkning de gifva den heliga skrift, äro förhindrade att ingå nytt äktenskap. Såvidt utskottet kan finna, skulle någon rättskränkning icke tillfogas någon genom ett tillmötesgående af det framställda krafvet på samvetsfrihet för vederbörande församlings präst att vägra att förrätta vigsel af fränskild person i de fall, då detta skulle strida mot hans samvetes vittnesbörd. Vägrar präst i veder-

börande församling att viga fränskild make, kan nämligen denne vända sig till annan prästman, som är villig att afsluta äktenskapet med vigsel. Utskottet har därför funnit giltig anledning föreligga att, samtidigt som personer, hvilka känna det såsom ett samvetstvång att vid ingående af äktenskap nödgas använda den kyrkliga formen, genom den nu föreslagna lagen beredas tillfälle att afsluta sitt äktenskap inför borgerlig myndighet och sålunda deras kraf på samvetsfrihet blifvit beaktadt, jämväl det prästerliga krafvet på samvetsfrihet i fråga om vigsel af vissa fränskilda må blifva tillgodosedt. I enlighet med denna uppfattning har utskottet i sitt förslag till formulering af ifrågavarande paragraf i lagen inryckt bestämmelse därom, att, då någondera kontrahenten är fränskild make, präst ej är skyldig förrätta vigsel, medan den, med hvilken det förra äktenskapet var ingånget, ännu lefver.

4 och 5 §§.

De af utskottet föreslagna ändringarna i dessa paragrafer betingas utaf bibehållande af rätten för främmande trossamfunds medlemmar att erhålla vigsel.

6 §.

Denna paragraf har icke gifvit utskottet anledning till någon erinran.

Hvad slutligen angår de stadganden, som genom förevarande lag böra sättas ur kraft, torde, om utskottets förslag till affattning af densamma vinner beaktande, följande i den kungl. propositionen till upphäfvande föreslagna lagrum fortfarande böra blifva gällande, nämligen andra stycket af 18 § i kungl. förordningen angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning den 31 oktober 1873, innefattande straffbestämmelser för främmande trossamfunds präst, som viger dem, hvilkas äktenskap för laga hinder måste återgå, samt kungl. kungörelsen den 6 augusti 1894 angående vissa skyldigheter, som åligga föreståndare för församling af främmande kristna trosbekännare, hvaruti meddelas föreskrifter angående styrkande af behörighet för präst inom vederbörande samfund att förrätta vigsel.

Under återopande af hvad här ofvan blifvit anfördt får utskottet alltså hemställa,

att Riksdagen, under förklarande att Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition icke kunnat i oförändradt skick

antagas, ville — med afslag å herr L. J. Carlssons i Malmberget motion n:o 234 — i anledning af berörda proposition och herr P. Pehrssons i Österby motion n:o 214, herr R. Johanssons motion n:o 218, herr J. J. Byströms motion n:o 219 och herr C. Lindhagens motion n:o 225, för sin del antaga följande förslag till

Lag om äktenskaps ingående.

Härigenom förordnas som följer:

(Kungl. Maj:ts förslag:)

1 §.

Vilja medlemmar af svenska kyrkan här i riket med hvarandra ingå äktenskap, och har såväl mannen som kvinnan inom kyrkan begått Herrens nattvard eller af präst inom kyrkan åtnjutit konfirmationsundervisning och af denne funnits beredd att, efter undergången konfirmation, få tillträde till nattvarden, må äktenskapet afslutas inför borgerlig myndighet eller med *kyrklig* vigsel.

I öfriga fall skall äktenskap här i riket afslutas inför borgerlig myndighet.

(Utskottets förslag:)

1 §.

Vilja medlemmar af svanska kyrkan här i riket med hvarandra ingå äktenskap, och har såväl mannen som kvinnan inom kyrkan begått Herrens nattvard eller af präst inom kyrkan åtnjutit konfirmationsundervisning och af denne funnits beredd att, efter undergången konfirmation, få tillträde till nattvarden, må äktenskapet afslutas inför borgerlig myndighet eller med vigsel.

Samma lag vare, där äktenskap skall ingås emellan dem, hvilka bägge tillhöra samma främmande trossamfund med sådant prästerskap, att Konungen funnit å detsamma kunna anförtras att vigsel med laga verkan förrätta och förty rättighet därtill medgifvit.

I öfriga fall skall äktenskap här i riket afslutas inför borgerlig myndighet.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

2 §.

Borgerlig myndighet, inför hvilken äktenskap må afslutas, är, då äktenskapet skall ingås i stad, magistraten och, på landet, kronofogden i orten. Sådan myndighets åliggande att förrätta giftermål är ej beroende däraf, att mannen eller kvinnan har sitt hemvist inom myndighetens tjänstgöringsområde.

Äktenskap inför borgerlig myndighet skall afslutas i släktingars eller andra vittnens närvaro. Myndigheten affordre mannen och kvinnan deras frivilliga ja och samtycke och förklare dem därpå för äkta makar. Hvad sålunda förekommit skall upptagas i särskildt, öfver sådana ärenden fördt protokoll; och varde, där äktenskapet är ingånget inför kronofogde, protokollet af vittnen bestyrkt.

3 §.

Kyrklig vigsel förrättas af präst inom svenska kyrkan. De, som vilja ingå äktenskap, äga att till förrättande af vigsel välja den präst inom kyrkan, de själfva åstunda; dock att skyldighet att viga åligger allenast präst i församling, där mannen eller kvinnan har sitt hemvist.

2 §.

Borgerlig myndighet, inför hvilken äktenskap må afslutas är, då äktenskapet skall ingås i stad, magistraten *eller lagfaren ledamot af magistraten* och, på landet, kronofogden i orten. Sådan myndighets åliggande att förrätta giftermål är ej beroende däraf, att mannen eller kvinnan har sitt hemvist inom myndighetens tjänstgöringsområde. *Är kronofogde bosatt i stad, äge han jämväl inom staden verkställa dylik förrättning.*

Äktenskap inför borgerlig myndighet skall afslutas i släktingars eller andra vittnens närvaro. Myndigheten affordre mannen och kvinnan deras frivilliga ja och samtycke och förklare dem därpå för äkta makar. Hvad sålunda förekommit skall upptagas i särskildt, öfver sådana ärenden fördt protokoll; och varde, där äktenskapet är ingånget inför kronofogde *eller ledamot af magistrat*, protokollet af vittnen bestyrkt.

§ 3.

Vigsel mellan medlemmar af svenska kyrkan förrättas af präst inom kyrkan i enlighet med föreskrifterna i den för kyrkan gällande handbok. De, som vilja ingå äktenskap, äga att till förrättande af vigsel välja den präst inom kyrkan, de själfva åstunda; dock att skyldighet

(Kungl. Majt:s förslag:)

(Utskottets förslag:)

Vigsel skall förrättas i enlighet med föreskrifterna i den för svenska kyrkan gällande handbok.

att viga åligger allenast präst i församling, där mannen eller kvinnan har sitt hemvist. Är någondera frånskild make, vare präst ej skyldig förrätta vigsel, medan den, med hvilken det förra äktenskapet var ingånget, ännu lefver.

Vigsel mellan medlemmar af främmande trossamfund skall efter samfundets kyrkobruk förrättas af präst inom samfundet.

4 §.

Innan äktenskap må afslutas, inför borgerlig myndighet eller med kyrklig vigsel, skall lysning, på sätt därom är stadgadt, ske i den till svenska kyrkan hörande församling, där kvinnan har sitt hemvist.

4 §.

Innan äktenskap må afslutas, inför borgerlig myndighet eller med vigsel, skall lysning, på sätt därom är stadgadt, ske i den till svenska kyrkan hörande församling, där kvinnan har sitt hemvist.

5 §.

Då äktenskap afslutats inför borgerlig myndighet, åligger det myndigheten att ofördröjligen om äktenskapet göra anmälan hos kyrkoherden i den församling, hvarest lysningen skett, så ock, där make tillhör främmande församling, åt hvars föreståndare eller prästerskap lagligen blifvit uppdraget att öfver församlingsmedlemmarna föra kyrkobok, hos den person, af hvilken församlingens kyrkobok föres.

Om skyldighet för *vigsselförrättare* att anmäla vigsel för dess anteck-

5 §.

Då äktenskap afslutas annorledes än med vigsel inom svenska kyrkan, åligger det borgerlig myndighet, inför hvilken äktenskap blifvit ingånget, eller vigsselförrättare att ofördröjligen om äktenskapet göra anmälan hos kyrkoherden i den församling, hvarest lysningen skett, så ock, där make tillhör främmande församling, åt hvars föreståndare eller prästerskap lagligen blifvit uppdraget att öfver församlingsmedlemmarna föra kyrkobok, hos den person, af hvilken församlingens kyrkobok föres.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

nande i kyrkobok gälla särskilda bestämmelser.

Om skyldighet för *präst inom svenska kyrkan* att anmäla vigsel för dess antecknande i kyrkobok gälla särskilda bestämmelser.

6 §.

Att i vissa fall äktenskap, som här i riket ingåtts inför diplomatisk eller konsulär ämbetsman i främmande stats tjänst, skall anses vara i behörig form afslutadt, så ock om giltigheten af utrikes ingångna äktenskap, är särskildt stadgadt.

Genom denna lag upphäffvas:

cirkuläret den 15 september 1773, i hvad det afser rätt att välja präst till förrättande af vigsel;

3 § i förordningen den 20 januari 1863 angående giftermål emellan kristen och mosaisk trosbekännare;

4 och 5 §§ samt *andra stycket af 18 §* i förordningen den 31 oktober 1873 angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning äfvensom 9 § i samma förordning, såvidt angår anmälan om ingångna äktenskap, samt hvad i första stycket af 19 § i förordningen stadgas rörande lysning till äktenskap i vissa fall;

2 § i förordningen den 31 oktober 1873 angående ändring i vissa delar af kyrkolagen med därtill hörande författningar;

förordningen den 15 oktober 1880 angående äktenskaps afslutande i visst fall inför borgerlig myndighet;

Genom denna lag upphäffvas:

cirkuläret den 15 september 1773, i hvad det afser rätt att välja präst till förrättande af vigsel;

3 § i förordningen den 20 januari 1863 angående giftermål emellan kristen och mosaisk trosbekännare;

4 och 5 §§ i förordningen den 31 oktober 1873 angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning äfvensom 9 § i samma förordning, såvidt angår anmälan om ingångna äktenskap, samt hvad i första stycket af 19 § i förordningen stadgar rörande lysning till äktenskap i vissa fall;

2 § i förordningen den 31 oktober 1873 angående ändring i vissa delar af kyrkolagen med därtill hörande författningar;

förordningen den 15 oktober 1880 angående äktenskaps afslutande i visst fall inför borgerlig myndighet;

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

*kungörelsen den 6 augusti 1894
angående vissa skyldigheter, som åligga
föreståndare för församling af främ-
mande kristna trosbekännare;*

lagen den 13 maj 1898 angående
rätt till erhållande af kyrklig vigsel
i visst fall;

så ock hvad lag eller särskild för-
fattning i öfrigt innehåller mot denna
lag stridande.

lagen den 13 maj 1898 angående
rätt till erhållande af kyrklig vigsel
i visst fall;

så ock hvad lag eller särskild för-
fattning i öfrigt innehåller mot denna
lag stridande.

Denna lag träder i kraft den 1
januari 1909.

Denna lag träder i kraft den 1
januari 1909.

Stockholm den 17 mars 1908.

På lagutskottets vägnar:

ERNST TRYGGER.

Reservationer:

af herrar *Trygger*, *Rudebeck* och *Ridderbjelke*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Kungl. Maj:ts förevarande proposition måtte af Riksdagen godkännas dock med den ändring i 2 §, att borgerligt äktenskap i stad finge ingås ej blott inför magistraten utan äfven inför lagfaren ledamot af magistraten.

af herrar af *Ekenstam*, *Lilliesköld*, *Fahlén* och *Lindhagen* hvilka ansett, att herr Pehrssons i Österby motion, nr 214, icke bort föranleda utskottet att förorda något tillägg till 3 § i den kungl. propositionen,

och har till stöd för denna uppfattning anförts af herr *Lindhagen*:

»För min del kan jag ej biträda utskottets förslag, att statskyrko-präst ej skall vara skyldig inom sin församling viga fränskild make, medan den, med hvilken det förra äktenskapet var ingånget, ännu lefver. Visserligen böra lagarna taga den största hänsyn till de enskildes samvetsbetänkligheter och äfven därvid låta desses egen uppfattning i första rummet vara afgörande. Men en gräns måste dock alltid sättas och i det förevarande fallet synes mig sväriligen något samvetstväng kunna af den prästerlige ämbetsmannen åberopas för befrielse från fullgörandet af sin ämbetsplikt.

Hvar och en må ju vara tillåtet att söka bedöma denna sak, så godt han förstår. För mig framstår såsom en oafvislig förnimmelse, att det ifrågavarande krafvet är ett utslag bland många af den så ofta framträdande bokstafskristendomen. Säkerligen står det i själfva verket i strid mot den främsta af kristendomens i motionen åberopade »etiska grundsatser» nämligen kärleksbudet, hvilket uttryckts på många sätt och bland annat äfven med det bekanta ordet »dömer icke.» En synnerlig utmaning mot nämnda bud synes särskildt ligga i medgifvandet, att prästerna skola få subjektivt sätta sig till doms i de speciella fallen. Otvifvelaktigt komma nämligen i regeln de ytligast begäfvade prästerna därvid blifva de strängaste domarna.

En omständighet, som ej heller får alldeles förbises, är att plikten att förrätta statskyrklig vigsel enligt Kungl. Maj:ts förslag pålagts prästen icke såsom medborgare utan såsom ämbetsman i statskyrkan. I sådan egenskap får han väl till en viss grad finna sig i att respektera statens lagar, om än det må medgifvas, att dessas bristfällighet i många stycken ej utesluter, att de kunna innehålla kritik af hvarandras bestämmelser. Med ännu större fog måste dock ämbetsmannens anspråk vika för de båda kontrahenternas medborgerliga rätt att skyddas mot godtycklig missaktning i deras lagliga förehafvande, hvilket också är samvetsangelägenhet. Prästens åberopade undantagsställning till ceremonielet vid likbränning är icke likvärdig med hans insättande till domare öfver två lefvande medborgare.

Det ifrågasatta medgifvandet är äfven godtyckligt därutinnan, att det begränsas till ett speciellt fall, ehuru 1903 års kyrkomöte, med fullgiltig konsekvens synes det, gick vida längre. Denna kyrkomötets uppfattning har motionären i det stora hela släppt af opportunitetsskäl. Hvarför då ej göra så äfven i det förevarande fallet?

För öfrigt synes konflikten hädanefter ännu bättre än förut kunna till allas belåtenhet reda ut sig i praktiken. Säkerligen skall en fränskild för-

samlingsbo ej tvinga sig på sin kyrkoherde med begäran om vigsel, om denne senare framställer allvarliga samvetsbetänkligheter, utan i stället efter öfverenskommelse vända sig till någon annan präst eller, såsom numera är tillåtet, borgerlig myndighet.

Man kan slutligen fråga sig, hvarför undantaget skall gälla endast för prästerlig vigsselförrättare. Äfven en domare tillträder sitt ämbete med den eden, att döma »efter Guds och Sveriges lag». Det kunde kanske inträffa — låt vara mindre sannolikt — att en magistrat eller lagfaren ledamot af magistrat fann en vigsel i förevarande fall utgöra ett samvetstvång.»

Herrar *Carl Nyström* och *Pettersson* från Södertälje hafva begärt få här antecknadt, att de inom utskottet icke deltagit i detta ärendes behandling.
